

SEVİNC HÜSEYNOVA
Azərbaycan Dillər Universiteti
Nərimanov Təbriz küç 49
Sevinc747@mail.ru

İNGİLIS DİLİNDƏ GEYİMLƏ BAĞLI OLAN İDİOMLAR VƏ ONLARIN AZƏRBAYCAN DİLİNDƏ QARŞILIĞI

Xülasə

Bu məqalədə İngilis dilində gündəlik işlənən idiomlardan və onların Azərbaycan dilindəki ekvivalentlərindən bəhs edilmişdir. Lakin məqalədə əsasən geyimlə bağlı olan idiomlar öz əksini tapmışdır. Leksikologiya elmi bizə idiomlar haqqında dəyərli məlumatlar verir. İdiom nədir? Onu öyrənmək nəyə lazımdır? Bu kimi sualların cavabını bu məqalədə tapmaq olur.

İngilis dili deyimləri, atalar sözləri və ifadələr gündəlik İngilis dilinin vacib hissəsidir. İngilis dilində yazı və danışqda deyimlərə hər zaman rast gəlinir. Deyimlər hər zaman sözün mənasını vermir, buna görə də, hər bir deyimin mənası və istifadə ilə tanış olmaq lazımdır. Bu, çətin bir iş kimi görünə bilər, lakin deyimləri, xüsusilə də, İngilis dili deyimlərini öyrənərkən öz dilinizdə olan deyimlərlə müqayisə etsəniz, əyləncəli olar. Deyimlər hər dildə mövcuddur. Bunlar hərfi mənada işlənməyən söz və ifadələrdir. Məsələn, kiməsə "cold feet" deyirsinizsə, bu, onların ayaqlarının əslində soyuq olduğunu bildirmir. Əksinə, onların bir şey haqqında narahat olduğunu bildirir.

İdiomlar söz birləşmələri arasında xüsusi yer tutur. İngilis dili idiomlar və idiomatik ifadələrlə zəngindir. İdiomlara bütün üslublarda rast gəlmək olar: yazı, danışq, bədii və s. Hətta qəzetlər belə idiomatik ifadələrlə zəngindir. İdiomları təşkil edən sözlər öz həqiqi mənalərini itirirərək yaratdıqları söz birləşmələrində yeni məna qazanırlar. İdiomları təşkil edən əksər sözlər məcazi mənada işlənilir. Müasir İngilis dilində sözlər öz həqiqi mənalarından daha çox məcazi mənada işlənilir. İdiomlar ədəbi dilin demək olar ki, bütün üslublarında istifadə olunur. Bu məsələlər bu məqalədə müzakirə olunmuşdur. Bu mövzu öz aktuallığı ilə seçilən bir mövzudur. Son zamanlarda daha aktual olmuşdur.

Açar sözlər: idiomlar, həqiqi məna, məcazi məna, idiomatik ifadələr

Hər bir dil üçün əsas material sözdür və dil öyrənmək istəyən hər kəs gündəlik olaraq yeni söz və söz birləşmələri öyrənir. Həmin söz birləşmələrinin tərkibində idiomlar xüsusi yer tutur. İngilis dili idiom və idiomatik birləşmələrlə zəngin bir dildir. İdiomlara bütün üslublarda rast gəlmək mümkündür: yazıda, danışqda, bədii ədəbiyyatda və s. Hətta qəzetlər belə idiomatik ifadələrlə zəngindir.

İdiomları təşkil edən sözlər bir yerdə öz əvvəlki mənalərini itirir və birləşmə tərkibində yeni məna çalarlığı yaradır. Məsələn:

I could **eat a horse**. Dəhşətli dərəcədə acam. Acından ölürəm. (Acından bir qoyun da yeyə bilərəm).

Money doesn't grow on trees. Pulun qədrini bilmək lazımdır. *məc.* Pul yerdən yığılmır. (Pul özünə hörmət istər).

We are **all at sixes and sevens**. Biz tamamilə çaş-baş qalmışıq.

I got there **in the nick of time**. Mən ora ən son anda çatdım.

İdiomları təşkil edən sözlərin çoxu məcazi məna daşıyır. Müasir ingilis dilində sözlərin həqiqi mənalərinə nisbətən, məcazi mənalarından daha çox istifadə olunur. Məsələn: **"to catch"** feli həqiqi mənadan daha çox, məcazi mənada işlədilir. Misallara nəzər salaq:

Həqiqi mənə

Məcəzi mənə

I have been fishing,
but **caught** absolutely
nothing!

1. Yesterday **I caught the bus**.

2. Try to **catch his eye**.

3. You'll **catch your death of cold**.

4. Wait while **I catch my breathe**.

Dilin lüğət tərkibində elə sözlər də var ki, onlar artıq öz bədii mənada işlədilmə halını itiriblər və ancaq məcazi mənada işlənirlər.

Belə bir nəticəyə gəlirik ki, biz sözlərin həqiqi istifadəsi ilə yanaşı, məcazi istifadəsini də bilməliyik. Əks təqdirdə, cümlə tərkibində rast gəldiyimiz sözün məcazi istifadəsini bilmiriksə, onun tərcüməsində çətinlik çəkəcəyik və tərcümə düzgün olmayacaq. Buna görə də idiomları və onları təşkil edən sözlərin həm həqiqi, həm də məcazi mənalarını öyrənmək zəruridir.

İdiomatik vahidlərin həm quruluşca, həm də mənə və ekspressivlik çalarlıqlarına görə rəngarəngliyi onların üslubi istifadə imkanlarının zənginliyini təmin edən əsas cəhətdir.

İdiomlardan ədəbi dilin, demək olar ki, bütün üslublarında istifadə olunur. Lakin bu vahidlərin ən geniş istifadə meydanı, əlbəttə ki, bədii üslub və ictimai-siyasi üslubdur. Məhəbbət, nifrət, istehza, kinayə, gülüş, qəm-qüسسə, eyham və s. mənə çalarlıqlarının daha bariz olduğu idiomatik vahidlərə həm bədii üslubda, həm də ictimai-siyasi üslubda təsadüf edilir. Bədii üslubda təsirliliyi artırmaq, canlı və obrazlı səhnələr yaratmaq üçün epitet, metonimiya və digər çalarlıqlara malik olan idiomlardan istifadə edilir.

Ümumiyyətlə idiomlar danışiq-məişət leksikasının böyük hissəsini təşkil edir və danışiq prosesində fikrin obrazlı, təsirli, bir sıra hallarda isə ironik-ekspressiv istifadəsinə xidmət edir.

İdiomları öyrənmək ilk baxışdan asan görünsə də, əslində bu yolda bir sıra çətinliklərlə qarşılaşmalı oluruq. İdiomlar özlərinə məxsus quruluşa malik olan söz birləşmələridir. İdiomları təşkil edən sözlər bizə bəzən qərribə, qeyri-məntiqi və qrammatik cəhətdən düzgün görünməsələr belə, biz onlarda dəyişiklik apara bilmirik. Onlar dilin lüğət tərkibinə daxil olduqları kimi öyrənilməlidir. Beləliklə, idiomlar aşağıdakı quruluşa malik olan sözlərdir:

- İdiomlar dilin lüğət tərkibinə daxil olduqları kimi istifadə olunmalıdır; biz onları dəyişə bilmərik.

- İdiomları təşkil edən sözlər həm həqiqi, həm də məcazi mənaya malikdir.

- İdiomların özlərinə məxsus dəyişməz qrammatik quruluşları olur (Biz onların quruluşunda ancaq zamanı və ya əvəzlilikləri dəyişə bilərik).

fit like a glove

to fit perfectly

yaraşmaq; əyninə oturmaq; üstünə biçilmək, ölçüsünə uyğun olmaq

This coat **fits** you **like a glove**.

get/have/ keep sth up your sleeve

to keep a plan or an idea secret; kept secretly ready for the right time or for a time when needed

gizli bir fikri və yaxud planı olmaq; ehtiyatda (boxçada) bir şey saxlamaq; ehtiyatlı olmaq; hər şeyi öz vaxtında istifadə etmək

It's my sister's birthday tomorrow, but I haven't bought or planned anything yet, mother calms me because she always **has got something up her sleeve**.

I think you **are keeping something up your sleeve**. What's it? Come on. Tell me, I'm all ears.

be in sb's shoes (boots)

in or into one's place or position

bir kəslə eyni vəziyyətdə olmaq; özünü kiminsə yerinə qoymaq, başqasının vəziyyətini başa düşmək

The director asked Kate to break the news to the people who are losing their jobs. Poor Kate. I wouldn't like to **be in her shoes**. You know, it's a very good plan to **put yourself in somebody else's shoes** and ask yourself how you would act in his place [12, p.56].

on a shoestring

(informal) using very little money; with little money to spend; on a very low budget

çox az pul istifadə etmək/ xərcləmək, az məbləğ pul ilə işə başlamaq; bir işi özünü sıxaraq (pulbarədə) görmək

- We just can't compete with bigger companies.- I know. We have to do everything **on a shoestring**.

get your knickers in a twist

to become angry, confused or upset

bərk əsəbiləşmək, acıqlanmaq, özündən çıxmaq; məc. tumanını başına çevirmək

- The dinner is not ready. I still haven't washed my hair. The place is mess, What am I going to do?

- Just calm down! Don't **get your knickers in a twist**.

tighten your belt

to live on less money than usual; use less food and other things

qənaət etmək (pula, yeməyə); məc. özünü sıxmaq

People are having to **tighten their belt** just to survive till better times return.

When my husband lost his job we had to **tighten our belts**.

fill sb's shoes

to take the place of another and do as well; to substitute satisfactorily for

bir kəsin vəzifəsini (vakansiyasını) tutmaq; bir kəsin yerini tutmaq

She is going to a new job in New York. We are going to miss her. It won't be easy to find someone to **fill her shoes**.

pull your socks up

to try to do better, either in terms of one's behaviour or at a task one is performing

qolunu çırmayıb işə girişmək/başlamaq; işi daha yaxşı görmək üçün ciddi-cəhdlə çalışmaq

You are going to fail this course unless you **pull your socks up**.

wear the trousers (pants)

(often disapproving) (especially of a woman) to have a man's authority; be the boss of a family or household

evin kişisi olmaq (qadın haq.); kişini (ərini) qapazaltı etmək; evdə hökmranlıq etmək

She's the one who **wears the trousers** in their house.

talk through your hat

to say something without knowing or understanding the facts; talk foolishly or ignorantly

cəfəngiyyat danışmaq; ağılına gələni danışmaq, sayıqlamaq

Don't listen to what he's saying. He's **talking through his hat**.

a wet blanket

(informal, disapproving) a person or thing that keeps others from enjoying life; dull or boring person

darıxdırıcı adam; öz hərəkətləri ilə başqalarının sevincini/kefini və s. pozan adam; başqasının kefinə soğan doğrayan

James was not invited to go on the outing with the rest of the group because he's such **a wet blanket**. On many previous occasions he has kept others from enjoying themselves by his pessimism and lack of enthusiasm. It's understandable that no one wants him around.

He danced rottenly, he was **a wet blanket** at a party [12, p.50].

keep under your hat

keep sth a secret tell nobody

bir şeyi sirr/gizli saxlamaq; heç kimə heç nə deməmək

Although the contestants were more anxious to know who won the prizes in the piano competition, the judges **kept** the results **under their hats**. They kept the results a secret so that the formal announcements could be made in public at the awards ceremony.

dressed to kill

wear your finest clothing

ziyafət paltarını geyinmək, ən yaxşı/ağlı başdan alan paltarını geyinmək

The reception for the new Swedish ambassador at the Lennison's was quite lavish. Naturally, everybody was **dressed to kill**. Everyone was dressed in their finest, most elegant clothes.

blow/knock sb's socks off

(informal) to surprise or impress sb very much; enthuse and excite

bir kəsi təəccübləndirmək, şoka salmaq, çaşdırmaq

- Hi, John. What's new?

- Oh, nothing too much with me, but you ought to see Alfriedo's new car. It'll **knock your socks off!**

- So, he finally got that Italian sports car he's been dreaming.

lose your shirt

lose a great deal of money

var-yoxdan çıxmaq; çox pul itirmək

- He wasn't doing so well. For one thing, he told me he **lost his shirt** at the races.

in stitches

(informal) laughing so hard that the sides ache; laughing very hard

qəşş etmək; gülməkdən ürəyi getmək; qarnını tutana qədər gülmək

Danny was hilarious at the party the other night. He had us all **in stitches!** I didn't realize that he was such a comedian.

dressed to the teeth

dressed elegantly

dəbdəbəli geyinmək; səliqəli, eleqant geyinmək

- Did you see Hilda at the party last night?

- Yes, I did. She was really **dressed to the teeth!**

- Well, she had on her finest, most elegant clothing because she was out to make a good impression on Bill.

Beləliklə, ingilis dili idiom və idiomatik birləşmələrlə zəngindir və onları öyrənmək dil öyrənmənin hər bir şəxs üçün zəruridir. Bu yolda bizə istək, diqqət, zəhmət və təcrübə köməklik göstərəcəkdir. Sonda bir ingilis misalını yada salmaq istəyirəm: *“Practice makes perfect and all things are difficult before they’re easy”*.

Ədəbiyyat:

1. Bayramov H.A. Azərbaycan dilinin frazeologiyasının əsasları. Bakı, 1978.
2. Cahangirov F.F. İngilis dilindən leksik çalışmalar toplusu. Bakı, Nurlan, 2003.
3. Hacıyev E.İ. Müasir İngilis və Azərbaycan dillərində köməkçi nitq hissələrinin funksional-semantik xüsusiyyətləri. Bakı, Mütərcim, 2006.
4. Hacıyeva Ə.H. İngilis və Azərbaycan dillərində somatik frazeologizmlərin struktur-semantik xüsusiyyətləri. Bakı, Nurlan, 2004.
5. Qurbanov A. Müasir Azərbaycan dilinin frazeologiyası. Bakı, 1963.
6. Musayev O.İ. İngiliscə-Azərbaycanca lüğət. Bakı, “Qismət” Nəşriyyat-Poliqrafiya, 2003.
7. Vahabova İ.Ə. Müasir Azərbaycan və ingilis dillərində idiomlar və onların bəzi üslubi imkanları. Humanitar Elmlərin öyrənilməsinin aktual problemləri. Bakı, 2000.
8. Adam Makkai, M.T. Boatner, J.E. Gates. A Dictionary of American Idioms. Printed in the United States of America, 2004.
9. Collins V.H. A book of English Idioms. London, L. 1960.
10. Harry Collins. 101 American-English Idioms. USA, 1994.
11. Hornby A.S. Oxford Advanced Learners Dictionary of Current English. Oxford University Press, 2005.
12. Maugham W.S. The Painted Veil.
13. Винарева Л.А., Янсон В.В. Английские идиомы. Москва, 2005.
14. Кунин А.В. Англо-русский фразеологический словарь. Москва, 1967.
15. Seredina K.Q., Qwmlwnovic A.K., Krasnanskaya N.A. Idiom Speech. Leningrad, 1971.

S.Huseynova

Idioms related to clothing in English and their equivalents in Azerbaijani Summary

This article deals with the everyday English idioms with Azerbaijani equivalents in use. However, mostly clothes idioms are mentioned in this article. The lexicology gives us significant information about idioms. What is an idiom? Why do you need to learn it? The answers to these questions can be found in this article.

English idioms, proverbs, and expressions are an important part of everyday English. They come up all the time in both written and spoken English. Because idioms don't always make sense literally, you'll need to familiarize yourself with the meaning and usage of each idiom. That may seem like a lot of work, but learning idioms is fun, especially when you compare English idioms to the idioms in your own language. Idioms exist in every language. They are words or phrases that aren't meant to be taken literally. For example, if you say someone has "cold feet," it doesn't mean their toes are actually cold. Rather, it means they're nervous about something.

The idiom contains a special place in word combinations. English is rich with idioms and idiomatic expressions. Idioms can be found in all styles: writing, speaking, fiction, and so on. Even newspapers are rich with idiomatic expressions. The words that make up the idioms lose their real meaning and creating a new meaning in the combination. Most words that make up the idioms are of a literal meaning. In the modern English, metaphorical meanings of the words are used more than their true meanings. Idioms are used in almost all styles of literary language. These issues are

covered in this article. This topic is distinguished by its actuality. Recently this topic is becoming more topical.

Key words: idioms, true meaning, metaphorical meaning, idiomatic expressions

С.Гусейнова

Идиомы связанные с одеждой на английском языке и их эквиваленты на азербайджанском языке

Резюме

В этой статье рассматриваются повседневные английские идиомы с азербайджанскими эквивалентами в использовании. Однако в этой статье упоминаются в основном идиомы одежды. Лексикология дает нам значительную информацию об идиомах. Что такое идиома? Зачем вам это нужно изучать? Ответы на эти вопросы можно найти в этой статье.

Английские идиомы, пословицы и выражения являются важной частью повседневного английского языка. Они все время выступают как на письменном, так и на устном английском языке. Поскольку идиомы не всегда имеют смысл буквально, вам необходимо ознакомиться со значением и использованием каждой идиомы. Это может показаться большой работой, но изучение идиом это весело, особенно когда вы сравниваете английские идиомы на вашем родном языке. Идиомы существуют на каждом языке. Это слова или фразы, которые не следует понимать буквально. Например, если вы говорите, что у кого-то "холодные ноги", это не означает, что их пальцы на самом деле холодные. Скорее, это означает, что они нервничают по поводу чего-то.

Идиома содержит особое место в словосочетаниях. Английский богат идиомами и идиоматическими выражениями. Идиомы можно найти во всех стилях: письмо, речь, художественная литература и так далее. Даже газеты богаты идиоматическими выражениями. Слова, составляющие идиомы, теряют свое реальное значение и создают новое значение в сочетании. Большинство слов, составляющих идиомы, имеют буквальное значение. В современном английском метафорические значения слов используются больше, чем их истинные значения. Идиомы используются почти во всех стилях литературного языка. Эти вопросы рассматриваются в этой статье. Эта тема отличается своей актуальностью. В последнее время эта тема становится еще более актуальной.

Ключевые слова: идиомы, истинный смысл, переносное значение, идиоматические выражения

Redaksiyaya daxil olma tarixi: 02.04.2019

Çapa qəbul olunma tarixi: 12.04.2019

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Mehriban Təhməzova tərəfindən çapa tövsiyə olunmuşdur